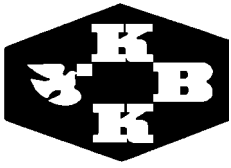

KISGRAFIKA

55. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”

Postacím: 2045 Törökbálint, Bartók Béla u. 2., internetcím: www.kisgrafika.hu

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Ürmös Péter, Vasné dr. Tóth Kornélia

Felelős kiadó: Antalné Tari Zsuzsanna ügyvezető; e-mail: titkar@kisgrafika.hu

Balog István grafikája, P7, 110×85

(Mucius Scaevola, Róma megmentője, aki az áldozati oltár tüzébe tartotta kezét)

T A R T A L O M

Ürmös Péter: Vasné Tóth Kornélia „Ex libris és képkultúra” c. könyvének bemutatójára

Vasné dr. Tóth Kornélia: Ex libris könyvbemutató és kiállítás – a szerző szemével

Vasné dr. Tóth Kornélia: Szigeti István. Híres gyűjtők könyvjegyei az OSZK-ban

Ürmös Péter: Művészstanár kollégák köszöntése

Ürmös Lóránt: A „háború és béke könyve”. Beszélgetés Sajtos Gyula grafikusművésszel

HÍREK – LAPSZEMLE

2016/2

VASNÉ TÓTH KORNÉLIA:
EX LIBRIS ÉS KÉPKULTÚRA.
MODERN MAGYAR EX LIBRISOK
 C. KÖNYVÉNEK BEMUTATÓJÁRA

*Elhangzott 2016. február 24-én
 az Országos Széchényi Könyvtárban*

Tisztelt Vendégeink!

Nincs még egy éve, hogy itt, az Országos Széchényi Könyvtárban mutattuk be a Gondolat Kiadó és az OSZK közös vállalkozásában Vasné dr. Tóth Kornélia szerzőségével megjelentetett könyvet a moszkvai Rudomino-könyvtár hungarika ex libriseiről. Most ismét egy giga vállalkozás eredményéről számolhatunk be és mutathatjuk be a tisztelt nagyközönségnek. A jelen esetben a Kossuth Kiadó gondozásában jelenhetett meg több éves háttérkutató után ez a könyv, amely az OSZK harmincnégyezer darabos könyvjegy állományából mutat be ezerötvenégyet, ismét Vasné Tóth Kornélia gyűjtésében, szerkesztésében és tanulmányával. Az album „Ex libris és képkultúra. Modern magyar ex librisek” címet viseli. Ez a vállalkozás, a modern ex librisek ilyen átfogó képes bemutatása példa nélküli a magyar ex libris történetében, a kötetet méltán nevezhetjük hiánypótló műnek! A projekt vezetői a Kossuth Kiadó részéről Szuba Jolanta, az OSZK-tól pedig Boka László tudományos igazgató. Itt a helyszínen ugyanakkor megtekinthető a könyv anyagából rendezett kamaratárlat, amelyekhez a táblók installálását, az alsó tárlók összeállítását is Kornélia végezte, a keretezés Horváth Pál restaurátor érdeme. A 6 nagy alsó tárló az ex libris történetébe, kiállításokba, a Kisgrafika újság számaiba és grafikai technikákba nyújt betekintést.

A tavalyihoz képest idézőjelben a „résztevők” (mint az ex librisek, az OSZK és a szerző) nagyobb része ugyanaz, mégis egy merőben más kvalitásokat felmutató könyvet tartunk a kezünkben. A főszerepben ismét a magyar könyvjegyművészet remekei szerepelnek, amelyeket ugyanaz a gondos kéz válogatta, mint a rudominóiakat. Csak a szempontok változtak, és a szerző teljesen más irányú szerkesztői koncepciója által vált egy képes albummá, ahol a jelenkori képkultúránk aspektusai újabb megvilágításba helyezik a magyar kultúrtörténet ezen remekműveit. Az ex librisek pontos adatolását a szerző több éves háttérkutatása tette lehetővé. A válogatás, a könyv szerkesztése, kiadása 2015–2016 eleje folyamán valósult meg.

A szerző a bevezetőjének elején párhuzamba állítja az ex libris egy költői és egy egzakt meghatározását. Ezt követi a művészi grafika sokszorosító technikáinak rövid ismertetése, majd pedig a gyűjtésével kapcsolatos tudnivalókról olvashatunk. A műfaj történetiségét ismertetve részletesen bemutatja a millenniumi időszak történéseit, kultúrtörténeti eseményeit, és a történeti áttekintés napjainkig ível. A korrajzban kitér az intézményi struktúrákra, az induló grafikai képzésre, a gyűjtőegyesületek és folyóiratok megalapítására, amelyekhez kapcsolódóan megemlékezik mindazon személyiségekről, akik fontos szerepet játszottak azok kialakításában és létrehozásában.

Ezt követően azokat a témaköröket mutatja be, amelyek szerint csoportosította, illetve oldalpárba rendezte a grafikákat. Ezek a témakörök: irodalmi, történelmi, mitológiai, vallási, képző- és zeneművészeti, topográfiai, néprajzi témacsoportok. Ezen kívül a foglalkozások, címerek, könyvek gasztronómia

ábrázolásait tartalmazó lapok, valamint az állat- és növényvilággal kapcsolatos könyvjegyek kerültek egy csokorba. A témák végén szereplő Képjegyzékben megtaláljuk az adott laphoz tartozó legfontosabb információt, azaz a grafikusművész nevét és a grafika könyvtári jelzését. Itt kell megjegyezni, hogy kb. kétszáz magyar és harminc külföldi művész lapjai láthatók a könyvben. A reprodukciók alatt a gyűjtők neveit, illetve a grafikán olvasható idézetet láthatjuk, rövid ábraleírással ellátva, merthogy ez az album elsősorban a GYŰJTŐKRŐL és a GYŰJTEMÉNYEKRŐL szól. Ezt a célt szolgálja a könyv végén található Névjegyzék is, a gyűjtők, az ábrákon szereplő személyek felsorolásával, mely az egész kötetre jellemző alapos-sággal készült és nagyban segíti a könyv anyagának átlátását. Ahogy lapoztam, a sok-sok ismerős név személyes találkozásokat és emlékeket idézett fel, hála azon gyűjtőtársaknak, akik engem is megtiszteltek lapjaikkal. Eredetileg ezeknek a magánkollekcióknak a nagyságrendje meghaladhatta a több tízezer darabszámot, példaként említem Dr. berei Soó Rezső professzor gyűjteményét.

Tehát, akinek a neve az ex librisen olvasható, ő a saját korában még funkcionálisan használhatta, illetve cserélte könyvjegyeit, de ahogy a latin mondás tartja, „Habent sua fata libelli”, ugyanúgy a könyvjegyeknek is megvan a maguk sorsa, tehát ezek a lapok végezetül az OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár gyűjteményében leltek végérvényesen otthonra, ahol már kortörténeti dokumentumként és művelődéstörténeti forrásként szolgálnak a jelen kor emberének. Ahogy általánosítva ez az út a magángyűjteményekből sok-sok kitérő után a közgyűjteményben ér véget, úgy ismerhetjük meg a szerző jóvoltából a kulturális értékmérés eme területét.

Kozma Lajos grafikája, P1, 95×59

Nevezhetném a kötetet a *gyűjtők enciklopédiájának* is, hiszen a képi ábrázoláson keresztül jellemzi az egykori tulajdonosát, az adott kort, az alkotót, de helyesebb lenne Kipling után szabadon a GYŰJTŐK KÖNYVÉNEK nevezni a kiadványt. Ahogy a gyermekeknek a mesekönyvet szokták a kezébe adni, ugyan-

úgy ajánlom az érdeklődők figyelmébe; vegyék kézbe, simogassák kezükkel és szemükkel, gyönyörködjenek benne, és az pedig külön örömet okoz, ha a könyvjegyek minél több üzenetét vagy történetét meg tudják fejteni. Igen, ajánlom a „szellem- és lélekbúvárok” figyelmébe is, hiszen sok-sok talány kerülhet megfejtésre, amelyeket a szerző a könyvbe szerkeszti magyarázatok formájában, bizony a kétszer ekkora terjedelem is kevés lenne. Itt jegyzem meg, hogy háromszázötven oldalas albumot a gyulai Dürer Nyomda Kft. készítette igazán kiváló nyomdai minőségben. A fekete-fehér és színes reprodukciók nagyon hűen közvetítik ennek a műfajnak a képi világát, ennek kapcsán szükséges megjegyezni, hogy a képkultúra ugyan koronként változott, de alapfunkcióját tekintve ma is ugyanúgy tölti be üzenetközvetítő szerepét. Sőt, mondhatjuk, hogy soha nem volt még ilyen kiemelt informatív jelentőségű, mint a mai korunk vizuális kommunikációjában. Ebben az értelemben kijelenthetjük, hogy a könyvjegyművészet képi világát még sok területen nem fedették fel (gondolok itt például a tankönyvkiadásra), de ez a kötet erre is felhívja a figyelmet. Erre rögtön példákat is hozhatunk a kiemelt témakörökből.

1. Az első részben bemutatott ex librisek a *magyar és világirodalom* történetének korszakait szemléletesen tárják elénk idézetekkel, valamint több művésztől származó, egymás mellé sorakoztatott költőportrékkal (mint Arany János, József Attila, Radnóti Miklós, Tompa Mihály). Tanító szándékú felirattal metszete fába Szoboszlai Mata János a két háború között: „Mindenki Könyve: Petőfi”. Ahogy „hommage” lapként, magyarul tiszteletadásként készítette Sassy Attila Kaffka Margit számára, ugyanúgy alkotta Diskay Lenke a kortárs költők részére az ex libriseit, hogy csak néhányuk, például Csoóri Sándor, Fodor András, Juhász Ferenc, Rab Zsuzsa, Sánta Ferenc, Weöres Sándor nevét említsem. Különlegességként hívom fel a figyelmet a tulajdonos nevét utólag beírható, vagy

KATONA
SZOMORVÁTEKANAK KÖNYVJEGYE

Szoboszlai Mata János fametszete, X2, 110×75

Perei Zoltán fametszete, X1, op. 92 (1989)

Perei Zoltán fametszete, X1, op. 94 (1989)

név nélküli, úgynevezett „biankós” ex librisekre, amelyet a magyar kortárs plakátművészek legkiválóbbjai terveztek, ezek akár könyvek borítójaként is funkcionálhatnak.

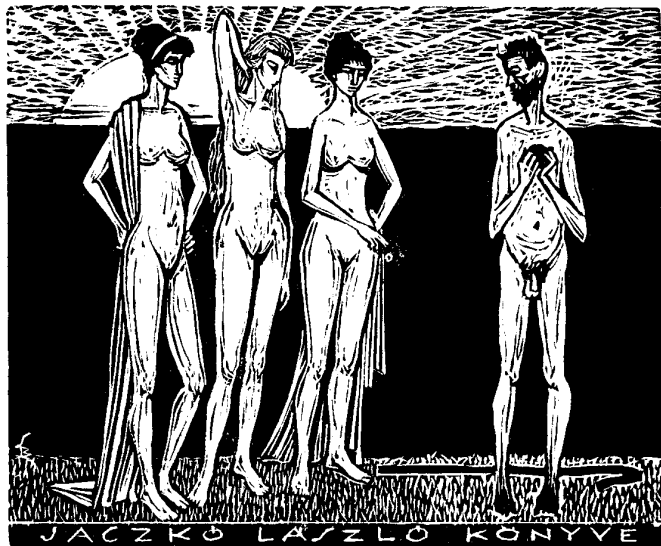
2. *Történelmi témák:* A magyar történelmet főleg az ebben a fejezetben található portrégalérián keresztül idézhetjük

Havasi Tamás linómetszete, X3 (2014), 100×125

fel. Ilyen nagy vállalkozás volt Perei Zoltán részéről az aradi vértanúk fametszetes arcképcsarnokának megalkotása. De eseményekhez, épületekhez is fűződtek megrendelések. Elérve az első világháború időszakához, a sors különleges finto-ra, hogy Drahos István évtizedekkel később annak a Gianni Manteronak készített ex librist, akivel – anno – a lövészárók két oldalán néztek farkasszemet. De említhetjük a második világhégés alatt készült újévi lapokat (például Bajor Ágost, Fery Antal, Haranghy Jenő, Menyhárt József, Radványi-Román Károly, Várkonyi Károly metszetével), amelyek ábrázolásai tragikus jeleneteket, sokszor groteszk hangvétellel, de kivétel nélkül mély humánussal átítatva ábrázolnak.

3. *Mitológiai témák:* Itt nagyrészt az antik görög-római mondák hőseinek interpretációjával találkozunk. Azt gondolnánk, hogy az ex libris mindig papír alapú alkotás, de találunk kivételeket, mint például Borsos Miklósnak Euterpé és Kalliópé múzsákat ábrázoló plakettje, ami a Szépirodalmi Könyvkiadó számára készült.

Stettner Béla linómetszete, X3, op. 90 (1961), 77×92

Fery Antal fametszete, X2, op. 374 (1964)
Arész hadisten gömbbe zárva

4. *Vallási, egyházi témák:* Ebben a részben az európai művelődést meghatározó zsidó-keresztény kultúrkörből válogatott példákat a szerző. A képi ábrázolásokon jelképeket, ó- és újszövetségi jeleneteket és személyeket, szenteket és szakrális építészeti emlékeket jelenítettek meg az alkotók. Stilisztikai szempontból és grafikai technikák szerint is ez az egyik legváltozatosabb fejezet.

Nagy Sándor grafikája, P1, 70×50

Csiby Mihály linómetszete, X3, op. 211 (1984), 50×85
(Lékai László, Succisa virescit: a meggyesett fa kiszöldül)

5. *Képzőművészeti témák* több megközelítésből összeállított válogatás szerint kerültek bemutatásra. A Művészci-mer, eszközök, munkafolyamatok címszó alatt szereplő lapok legkülönlegesebbje Helbing Ferenc saját nevére készített lapja, amely a litográfiai műhelyben folyó munkába enged bepillan-

Moskál Tibor fametszete, X2, 62×55

tást. Külön alkotói kihívás például a festőiség megjelenítése a fametszet eszközeivel. Ilyen Egry Józsefnek, a Balaton festőjének arcvonásait és festészetét megidéző grafikák Diskay Lenke, valamint Fery Antal megfogalmazásában. A Plein air festészet témája pedig egy oldalon hasonlítható össze a mély- és magasnyomású grafikákon. A szobrászat motívumai Mürontól Rodinig követhetők a válogatásban. Végezetül a művészek emléklapjai zárják a fejezetet. Az utolsó közülük Csiby Mihály munkája, akitől ebben az évben vettünk végső búcsút.

6. A *Zene, tánc témakörök* is tartalmi egységeként megkülönböztetve jelennek meg, a zenei jelképektől a hangszeren és zenekarokon át ismét eljutunk a művészportréig. Az egyetemes és magyar zene-történet leghíresebb alkotói köszönnek ránk ezekről az oldalokról. A táncmotívumokat megjelenítő ábrák sokszor sugároznak egyfajta költőiséget is, mint például Kopasz Márta metszetén.

7. *Topográfiai* témájú ex librisek esetén meg kell jegyeznünk, hogy új kategóriaként jelennek meg a magyar világorökségi helyszínekhez kapcsolódó lapok.

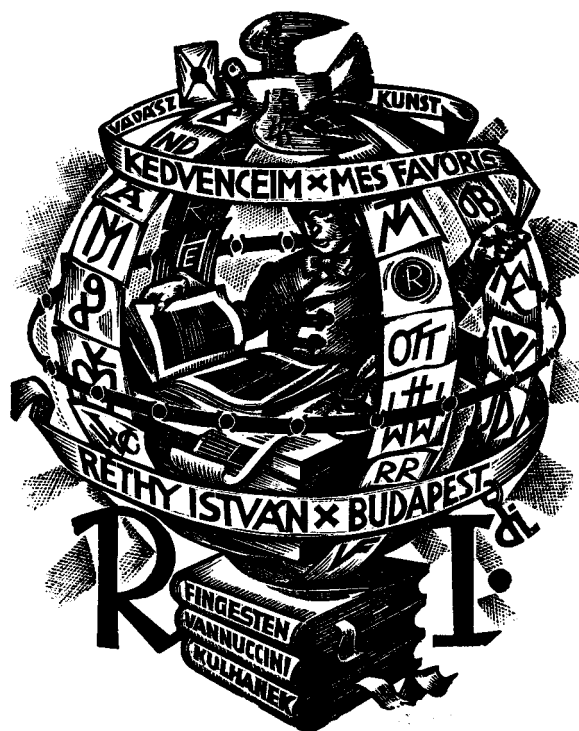
A jelen bemutatón nem ad lehetőséget minden fejezet bemutatására, ezért csak figyelemfelkeltés gyanánt jelzem, hogy a *Foglalkozás, hobbi* fejezetben utalást találunk az ex libris mellett más gyűjtőterületekre, mint például a filatélia vagy numizmatika. A *Címerábrázolások* fejezetében a heraldikai szaknyelv pontos terminológiájával megadott egzakt címerleírás kíséri a grafikákat. A szerző elkülönít világi és egyházi címereket, magánszemélyek és városok, vármegyék, intézmények címereit. Sőt, még állami címerek is találhatók ex libriseken. A *Növényvilág* című részben több, azonos monogrammal ellátott „ex herbario” lapot találunk. A kezdőbetűk Tarjánai Ferenc és Pesti László nevét jelölik, akik főállású városvédő kertészként önzetlenül népszerűsítették ezt a műfajt.

Az utolsó fejezetek egyikében található lapkülönlegességgel zárom a történetemet, amelyet a magyar származású, de német könyvjegyművészként számon tartott Ade Matild készített tiszteletadásaként Petőfi egykori szerelmének, Prielle Kornéliának, aki két házassága után az Angliából hazatérő, negyvenhat évvel fiatalabb színészhez, íróhoz, grafikushoz, Rozsnyay Kálmánhoz ment feleségül. Rozsnyay Kálmán kiváló rajzkultúrával készített ex librisei Európa-szerte keresettek voltak. Ezekből a képes album többet is bemutat.

Összefoglalva: Olyan magyar, illetve részben egyetemes kultúrtörténeti albumot tart a kezében a tisztelt Olvasó, amely elsősorban nem lexikális adatokkal, hanem képi világgal mutat be korokat, stílusokat, művelődési területeket. Az okostelefonokhoz hasonlítva egy felnőtteknek szóló „okos képeskönyvet” tart a kezében az érdeklődő, akinek a leleményén múlik, hány múltba vesző történetet bont ki a feledés homályából. Az ex librisek sajátos vizualitásából adódóan ajánlom a többi kiadó, főleg a tankönyvkiadók figyelmébe, hiszen a

Petry Béla grafikája,
PI (1930), 70×40

Drahos István fametszete, X2, op. 45 (1951)

könyvjegyeknek az egyik rendeltetése az információs tartalom mellett a tanítás.

Idézem a szerzőt: „A nemzeti könyvtár e hagyományokat követve a jövőben is céljának tekinti az ex libris-műfaj népszerűsítését, közkinccsé tételét. Ezt szolgálja a jelen kiadvány is...”

Végezetül, de nem utolsó sorban örömmel számolhatok be arról, hogy nemsokára száz számozott példányban díszkiadásban, bőrkötésben is megjelenik majd az album, a bibliofil gyűjtők nagy öröme.

(A könyvbemutatón elhangzott beszéd némileg rövidített változata.)

Ürmös Péter

Petry Béla grafikája, PI (1929), 85×65

EX LIBRIS KÖNYVBEMUTATÓ ÉS KIÁLLÍTÁS A SZERZŐ SZEMÉVEL

*Részlet Vasné Tóth Kornélia „Ex libris és képkultúra” c.
könyve bemutatóján elhangzott beszédéből*

[...] A köszönő szavak után néhány szó arról, hogyan született meg ez a könyv. Az Országos Széchényi Könyvtárba kerülésem, 2008 szeptembere óta kutatási területem a XX–XXI. századi ex librisek világa. Magyar-történelem szakos háttérrel, e témából doktoráltam 2014-ben, hungarika ex librisokról szóló monográfiám jelent meg 2015-ben, de régóta álmom volt egy képes, népszerűsítő jellegű kiadvány megalkotása, mely tágabb közönség számára is érdeklődésre tarthat számot. Ez az álom most valóra vált. Külön öröm számomra, hogy a könyv anyagát bemutató kiállítást is rendezhettünk e térben. A fali tablók a tematikus fejezetekből nyújtanak válogatást, 150 ex librisszel.

Az Ex libris és képkultúra c. könyvben 1054 ex libris szerepel, tematikus rendszerben, 14 fő fejezetre bontva, ezzel célom a XX–XXI. századi ex librisek képi világának átfogó bemutatása. A kötetel ugyanakkor – ahogy a címbeli képkultúra szó is jelzi – nemcsak egy szép albumot, hanem egyúttal egy képes kultúrtörténeti olvasókönyvet kívánok az érdeklődők kezébe adni, mely kronologikusan, az ősidőktől napjainkig követi nyomon a magyar, és részben az egyetemes kultúrtörténetet. Mindezt pedig nem a tankönyvekben, olvasókönyvekben megszokott dokumentumokkal, hanem újszerű módon, ex librissel. A korábban a könyvek kötéstáblájára ragasztott, tulajdonjelölő ex librisek az utóbbi századokban már jórészt elszakadtak a könyvtől, önálló gyűjtés tárgyává váltak. Ezek a modern ex librisek – a régi, többségében címeres könyvjegyekkel szemben – már kiterjedtebb tematikával rendelkeznek, ez teszi lehetővé széles körű csoportosítási lehetőségüket (történelmi, irodalmi, zenei témájú, néprajzi, vallási, foglalkozásjelölő, topografikus, képzőművészettel, étkezéssel kapcsolatos ex librisek stb.).

A kötetben szereplő könyvjegyek feltárása, rendszerezése nagy háttér munkát igényelt, hadd szóljak erről néhány szót a következőkben. Az OSZK állományában jelzet nélkül, feldolgozatlanul hevert a raktárban az a kb. 34 ezres ex libris anyag, mely kutatásom tárgyává vált. Az alkotó beazonosításában a grafikán vagy a grafika alatt előforduló szignó segíthetett, ha volt. A megrendelőnél néhol szerepelt helységnév vagy szakmamegnevezés. Számtalanszor azonban csak közvetett adatok álltak rendelkezésemre. Soklépcsős folyamat volt tehát az ex librisek feltárása, feldolgozása, és e háttér munka, rengeteg kutatás nélkül nem készülhetett volna el ez a könyv. A beazonosítás után következhetett az ezres anyag leválogatása, majd a tematikus rendszerezés, 14 fő témában. Ennek egy példája a történelmi lapok leválogatása volt, amelynél a honfoglalástól, első királyainkon (Istvánon, Lászlón) át napjainkig találtam vonatkozó ex libriseket, köztük Mátyást, az 1848–49-es szabadságharcot, az I. és II. világháborút, az 1956-os eseményeket bemutatót, az úrkutatáshoz kapcsolódót stb. Ugyanígy számos példa akadt a topografikus, hazánk világörökségi, történelmi, nemzeti emlékhelyeit bemutató ex librisekre (Budapest, Esztergom, Pannonhalma, a debreceni református nagytemplom, Hortobágy ábrájával stb.). A vallási, egyházi vonatkozású ex librisek – kiállításon is látható tablói – bibliai motívumokat,

ill. hagiográfiai (azaz a szentek életével kapcsolatos) vonatkozásokat dolgoznak fel. Nagy számarányt képviselnek a foglalkozásjelölő könyvjegyek, ezek közt különösen népszerű az orvos, jogász, kovács, bányász, nyomdász, könyvtáros szakmákra utalás.

*Gáborjáni Szabó Kálmán fametszete,
X2, 100×70*

*Mühlbeck Károly grafikája,
P1 (1931), 80×68*

Több grafikus személyesen küldött anyagot a könyvbe való beválogatás céljából – így a kiadvány készülése közben az OSZK állománya is szerencsésen gyarapodott újabb ex librissel. Én magam is növeltem az állományt, többek között a könyv borítóján is szereplő, nevemre készített ex librisszel, mely a szlovéniai Salamon Árpád alkotása, könyveket támasztó baglyokkal.

Sós Zsigmond fametszete, X2 (1962), 37×107

Saját kedvenceim azok a lapok, melyek ismert költőink, íróink részére készültek, mint Babits Mihály, Móricz Zsigmond, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Jékely Zoltán, Dsida Jenő, Juhász Ferenc, Csoóri Sándor, Faludy György, Kányádi Sándor stb. A történelmi témájúak közül számomra kiemelkednek a Mátyás királyt, a mohácsi történelmi emlékhelyet, a Rákóczi-szabadságharcot idéző lapok. Utóbbiakat a szabadságharc lezárulásának 300. évfordulójára készítettem 2011-ben, ez alkalomra több kortárs grafikus alkotott nevemre ex librist: Köhegyi Gyula, Ürmös Péter, Imre Lajos, Kerékgyártó László, Imets László, Vecserka Zsolt, Varga Edit. Mitológiai témájú lapokat készített a nevemre Vén Zoltán. Az egyik legszebb ex librisem az a Radnóti-lap, melyet a költő halála 70. évfordulójára, 2014-ben rendeltem a nevemre szólóan: ez Radnóti Miklós és Gyarmati Fanni kettős portréját ábrázoló rézkarc, a debreceni Nagy Sándor Zoltán alkotása. Ez egyébként a kiállításon is látható, a réz nyomódúccal együtt. Kiemelem még Perei Zoltán fametszet-sorozatát a 13 aradi vértanúról, ez Galambos Ferenc jogtanácsos-bibliográfus nevére szóló ex libriseken szerepel. A tablókön is látható néhány példa.

Végezetül egy kis kortesbeszéd, miért érdemes megvenni ezt a gazdag tematikájú, különleges képi dokumentumokat tartalmazó könyvet:

– Minden korosztály, és bármilyen foglalkozású, érdeklődési körű ember számára élvezetes, színes olvasmány lehet, mely képes album lévén, elsősorban a vizualitás eszközeivel hat; nem a megszokott műfajokon keresztül.

– Tematikailag nézve a képanyag jórészt magyar vonatkozású, ezáltal a nemzeti emlékezet része és eszköze.

Drahos István fametszete, X2, op. 164 (1957), 90×60

– Számadatokban kifejezve: a több mint 1000 ex libris által több mint 200 grafikus ábrázolásvilágába, alkotói stílusába nyerhetünk betekintést, e grafikusok közül többen ma is alkotó, kortárs művészek.

– Emellett a könyv az ex libris készítőket, a műgyűjtők oldaláról nézve is fontos forrás!

– Akit mélyebben érdekel a téma, feltétlenül olvassa el a kötet Bevezetőjében írtakat, és tekintse meg a kiállítást, mely az ex libris-készítés, -gyűjtés hátterébe, történetébe, szakirodalmába is betekintést nyújt.

Köszönöm a figyelmet!

Vasné dr. Tóth Kornélia

HÍRES GYŰJTŐK KÖNYVJEGYEI AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN

SZIGETI ISTVÁN

Szigeti István (1906–1981) az ARTEX Külkereskedelmi Vállalat nemesfém osztályának éremexportőreként¹ dolgozott Budapesten. Az ország egyik legnagyobb numizmatika anyagával rendelkezett, emellett jelentős ex libris gyűjteményt is létrehozott. Kisplasztika gyűjteményében számos ipartörténeti jelentőségű öntöttvas szobor, dísz tárgy szerepelt.²

Első tanulmánya a drágakövekről 17 éves korában jelent meg. 1933-tól lett tagja a Magyar Numizmatikai Társulatnak, haláláig. 1943-ban kiadásra került *Zseb-éremlexikon. A világ össze pénzei* c. könyve,³ melyben ismertetést adott a világ összes pénzéről, s amely ma is keresett forrásmunka. *A dunai államok pénzrendszere Mária Teréziától napjainkig* (1971)

Sterbenz Károly fametszete, X2, 110×77

c. műve is fontos történeti áttekintést nyújt. Idővel neve alatt érmészeti cikkek egész sora jelent meg, ezek közül több a Budapesti Éremgyűjtők Egyesülete hivatalos lapjában, *Az Érem* címűben.⁴ E lap az ő felajánlására bővülhetett 1959-ben 18-ról 24 oldal terjedelműre.⁵ Német, angol, francia, szlovák és eszperantó nyelven levelezett. Feleségével tagja volt a Művészetbarátok Egyesületének,⁶ ill. jogelődjének, a Műgyűjtők és Műbarátok Körének.

A Kisgrafika Barátok Köre egyik alapító tagjaként jelentős szerepet töltött be a kör életében. Kb. 60 000 darabos ex libris-gyűjteménnyel rendelkezett, benne 70 körüli saját névre szóló lappal. Érdeklődési körei összekapcsolását jelentette a numizmatikai téma kisgrafikán való szerepeltetése, az ún. ex numismaticis lapok készítése: kelta érmével, Mátyás korát idézve csőrében érmét tartó hollóval, II. Rákóczi Ferenc veret- te libertasszal, éremverőkkel stb. Elindítója volt az in memoriam feliratú, portrés ex libriseknek is. Ezek ismert vagy hozzá közel álló személyek, például Réthy László etnográfus, numizmatikus, Wartha Vince kémikus, műgyetemi tanár emlékére készültek, a grafikus Fery Antal.⁷ Példáját sokan követték, számos portré megrendelést adva a kor ex libris művészeinek.

Fery Antal fametszete, X2, op. 637a (1970), 58×81

Az Országos Széchenyi Könyvtár gyűjteménye kb. 30 ex librist tartalmaz a nevére (néha Stephanus Szigeti alakban), ezek többek között Andruskó Károly, Balázsfy Rezső, Dániel Viktor, Drahos István, Fery Antal, Helbing Ferenc, Korda Béla, Kőhegyi Gyula, Menyhárt József, Stettner Béla, Sterbenz Károly, Tempinszky István, Vertel József grafikusok alkotásai (Exl.Sz/343–364, 510–512, 546, 553). A leggyakrabban ex numismaticis téma mellett többükkel készítettett sex libris, ex libris eroticis, ill. ex vinis prosit lapot. Szinte mind- egyik téma összekapcsolódik a nőábrázolással, a nő szerepelhet címerrel, indiántollakkal, virággal, könyvvel, kígyóval, madárral, a szőlős-boros ex libriseken borosüveggel, borospohárral, szőlőfürttel. Pán alakja és a faunok a mitológia világát idézik. Egyik ex librisén egy kis bronz szökőkút-szobor, a Mannequin Pis (Pisilő kisfiú szobra) látható, mely Brüsszel egyik jelképe. Alkalmi ex librisei részben ex libris kongresszusok, például a Budapesten megrendezett XIII. Nemzetközi Ex libris Kongresszus alkalmából készültek (1970). E kongresszuson való személyes részvételéről a korabeli források is megemlékeznek.⁸ Több ex librise felidéri az 1972-es nemzetközi borversenyt.

„Szigeti István, körünk egyik leghűségesebb gyűjtőtagjának emlékére 1906–1981” felirattal Stettner Béla készített

emlékgrafikát a gyűjtő halála évében, egy jellemző pózban, gyűjteménye nézegetése közben ábrázolva a kisgrafika lelkes barátját. Mi is így emlékezzünk rá!

Vasné dr. Tóth Kornélia

1 Szigeti István, In. Soós Ferenc: *Magyar numizmatikusok panteonja*, Argumentum, Magyar Éremgyűjtők Egyesülete, Budapest, 2010., 227.

2 E műtárgyak képeit PUSZTAI László: *Magyar öntöttvas-művéség* c. könyve is bemutatja, Szigeti kérésére nevének kiírása nélkül, csupán Magángyűjtemény megjelöléssel. – Sz. MAGYAR Mária: *Szigeti István (1906–1981)*, Kisgrafika különszám, 1994, 33. (A továbbiakban: MAGYAR, 1994)

3 MAGYAR, 1994., 33.

4 Lásd *Magyar numizmatikai bibliográfia*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977.

5 *Az Érem*, <http://cms.numizmatika.org/index.php/hu/kiadvanyok/idoszaki-kiadvanyok/19-az-erem>

6 Szigeti István, In. Szij Rezső: *A budapesti Művészetbarátok Egyesületének adattára 1973–1982* (lexikon), Szenci Molnár Társaság, Budapest, 2004, 52.

7 MAGYAR, 1994, 33.

8 *A kongresszus résztvevői*, Kisgrafika Értesítő, 1970. december, 745.

MŰVÉSZTANÁR KOLLÉGÁK KÖSZÖNTÉSE

Régi adósságot szeretnék törleszteni ezzel az írással, hiszen már évekkel ezelőtt ígértem Réti Andrásnak, hogy szentelünk a rajzpedagógia és a könyvjegyművészet kapcsolatának is legalább egy cikket. Nem célunk és tisztünk az oktatási rendszernek és folyamatának elemzése és ismertetése, de bevezetőként néhány általános szempontra fel kell hívnunk olvasóink figyelmét.

Az általános tanrendű, alapfokú iskolákat ért folyamatos reformkísérletek nem csak strukturális szinten érintik kedvőtlenül a rajzoktatást, de a minimalizált óraszám sem teszi lehetővé, hogy a tehetséges tanulók felvértezzék magukat a továbbtanuláshoz szükséges tudással. Maximalizált tananyag minimális órással: ki gondolhatja komolyan ennek hatékonyságát, azt nem tudom. Helyi szintű próbálkozások ugyan léteznek, de nem tudni, vajon minek a rovására engedélyezi a fenntartó a kompromisszumot. Nem gondoljunk nagy dolgokra, heti fél vagy egy tanóra jelentheti az emelt szintű, művészeti tagozatot, és ez is mondjuk tánc és drámapedagógiára fordítható.

Maradnak a hiánypótlásra és továbbképzésre a délutáni különórák, szakkörök és a fizetős tanfolyamok.

A művészeti alap- és középfokú oktatási intézményekben a fenti hiányosságot ugyan orvosolták, de nem jut hely minden tehetséges fiatalnak hely ezekben az intézményekben.

Mindenesetre a középfokú intézmények már elegendő lehetőséget kell, hogy biztosítsanak az egyetemekre történő bejutáshoz, de ettől függetlenül azok is tartanak előkészítő tanfolyamokat. Ebben a sematikusan felvázolt rendszerben fontos a tanár szerepe és egyénisége. Amennyiben aktív alkotó tevékenységet folytató művésztanárról van szó, a szakmai tudást, a kreativitást bizonyosan átadja a tanítványainak, de az kérdés, hogy a mindennapos elfoglaltság mennyi energiájába kerül, és mennyi ideje marad a saját alkotói elképzeléseinek megvalósítására. Akinek nem adatott meg, hogy művészpályát is be-

fusson, attól függetlenül végezhet kiváló pedagógiai munkát, gondolok itt például a különböző kézműves tevékenységekre.

Ennyi bevezető után térjünk rá néhány konkrét szakmai kérdésekre, például hogy illeszthető be a tananyagba egy könyvjegye készítése? Technikai megvalósítására milyen lehetőségek adóttak? Legyen sokszorosítva a könyvjegye, vagy sem? Állnak-e rendelkezésre technikai eszközök, vagy a tanárnak a saját szerszámaint, esetleg présgépét kell használnia? De ne csak grafikában gondolkodjunk, a textil szakon végzett kolléga ugyan nem könyvjegye feladatot ad diákjainak, de a tanítványok szötteseit hol készítse? Bent vagy otthon? Ezekre a kérdésekre a tanárnak kell választ és megoldást találnia, és amennyiben megfelelő elkötelezettséggel, elhivatással és szakmaszeretettel rendelkezik, megoldja a problémát.

A feltett kérdések közül járjuk körül az elsőt. Az olvasás szeretetére való nevelést ne csak a magyartanároktól várjuk, hiszen az ex libris-készítés is ugyanezt a célt szolgálhatja. A belső önkifejezés, a rajzi tudás, a szakmai ismeretek fejlesztése mellett fő szempont, hogy a tanítványok sikerélményhez jussanak. Ez utóbbihoz az is szükséges, hogy az ex librist gyűjtő szervezetek, de akár az iskolák vagy főhatóságok korosztályos szintű pályázatokat írjanak ki, és az sem baj, ha nemzetközi szinten. Az ilyen megmérettetéseknek a haszna hatványozottan térül meg minden résztvevő számára. A legfőbb szempont a tanulók erkölcsi és esztétikai nevelésén túl pedig az a mi számunkra, hogy megteremtse a fiatalítás lehetőségét ezen a szakmai területen.

Itt jutottunk el ahhoz a köszönetnyilvánításhoz, ami több tagtárs kollégánkat is megillet ezen a téren. Alfabetikus sorrendben először Havasi Tamást emelném ki, aki az utóbbi években több nemzetközi pályázaton sikerrel szerepeltette tanítványait sokszorosított könyvjegyekkel. Ilyenek voltak például a Rusze nevű bolgár város könyvtárában már hagyományosnak számító ex libris pályázatok, ahol a diákok felnőtt alkotók melletti megmérettetésben is hely álltak, munkájuk és nevük szerepelt a digitális katalógusban.

Réti András linómetszete, X3, 102×80

Havasi Tamás 1972-ben született, rajz-biológia szakos tanári oklevelet szerzett Nyíregyházán. Másoddiplomázott az Iparművészeti Egyetemen, doktori tanulmányokat végzett az ELTE-n. Főleg kisgrafikáival szerepel megyei, országos és nemzetközi grafikai tárlatokon, ahol több díjjal is jutalmazták (pl.: Buenos Airesben 3. díjat, vagy különdíjat Kijevben, Wrocławban, Nagybányán, Rusze-ban). 15 év alatt több mint 320 kiállításon szerepeltek a munkái. Európán kívül New Yorktól, Bostonon, Buenos Airesen, Tajpejen, Melbourne-ön át Shanghajig, vagy Pekingig.

Köszönet illeti Réti András művésztanár kollégánkat is, aki pedig kimondottan ifjúsági ex libris pályázatokon szerepeltette diákjait, akiknek műveit ez esetben nyomtatott katalógusban találjuk meg. Ilyenek voltak az utóbbi években például a vajdasági Szabadkán, illetve a csehországi Hlohovecban elért sikerei. Ahogy Réti András levelében megfogalmazza:

Réti András linómetszete, X3, 75×100

„Az iskolai munkám mellett (földrajzot, rajzot és médiát oktatok általános és középiskolában) fontos feladatommak tekintem, hogy a kisgrafikát, ezen belül is az ex libris-készítést megismertessem és megszerettessem tanulóimmal. Úgy érzem, hogy ez a sokéves munka és határainkon túl is színvonalasan képviselik tanítványaim hazánkat és Tata városát.”

Réti András 1958-ban született, a Pécsi Tanárképző Főiskolán szerzett rajz és földrajz szakos oklevelet. Ezt követően

Réti András linómetszete, X3 (2000), 75×70

az ELTE-n végezte el a mozgókép és médiaismereti szakot, majd pedagógiai szakvizsgát tett. Munkáival több díjat nyert, például országos animációs pályázaton második helyezett lett, országos karikatúra pályázaton különdíjas, országos ex libris pályázaton első helyezett volt. Munkáin a sajátos szemléletű, sokszor groteszk megfogalmazású lapok kiváló technikai minőségben kerülnek sokszorosításra, leginkább a linómetszet eljárást kedveli.

Róti András linómetszete, X3, 108×97

A sorrendben a harmadik köszönettel sajnos elkéstünk. Így „post mortem” emlékezünk Varga Péter András (1944-2014) művésztanár kollégánkra, aki a közelmúltban távozott el körünkől. Ő a korábban Kézműipari Szakközépiskola, jelenleg a Jaschik Álmos Művészeti Szakközépiskola tanára volt évtizedekig, majd az iskola művészeti igazgatóhelyetteseként tevékenykedett nyugdíjazásáig. Grafikusművészként elsők között ötvözte a manuális és a számítógépes grafikai megoldásokat az ex libris-készítés területén. Az OKJ-s szakvizsga témái közé is felvette a könyvjegyművészeti ismereteket. Azóta sajnos a megváltozott előírányzati szabályzók szerint ez kikerült a témajegyzékből. Vizsgaidőszakban többször látta vendégül a KBK tagjait klubnapon a grafikai műhelyben, ahol testközelből szemlélhettük a grafikai munka fázisait. Nyugdíjazását követően még pár évig a szentendrei művészeti iskola igazgatójaként folytatta művészetpedagógiai munkásságát és grafikai tevékenységét.

Visszatérve a korosztályos ifjúsági pályázatokra, külön és ismételten szükségesnek tartom kiemelni, hogy a kollégák a tanulók versenyeken történő szerepeltetését tananyagot kívül, önként vállalva, a szakma szeretetéből adódóan és önzetlenül végzik. Ez nemcsak a fenti, hanem az összes kollégánkra érvényes.

Bár évtizedekkel ezelőtt nyugdíjba vonultak és befejezték a tanítást Köhegyi Gyula és Sajtos Gyula grafikusművészek, akik töretlen alkotói kedvvel teljesítették ki azóta művészi pályájukat, a köszönet és a köszöntő őket is megilleti. Most ugyan nem tudunk minden művészi és oktatói munkát végző tagtársunkat név szerint megemlíteni, de amíg folytatjuk írásunkat, addig is nagyrabecsülésemet fejezem ki minden művésztanár kollégának önzetlen pedagógiai szolgálatáért!

Ürmös Péter

MŰVÉSZTANÁROK I.

A „HÁBORÚ ÉS A BÉKE KÖNYVE” BESZÉLGETÉS SAJTOS GYULA GRAFIKUSMŰVÉSSZEL

Sajtos Gyula életének nagyobb része Budapest XI. kerületéhez kötődik. Először Albertfalván kapott szükséglakást 1957-ben, kezdetben innen járt Rákoscsabára rajzot oktatni. 1963-tól Albertfalván tanított a Petőfi Sándor Általános Iskolában, ahonnan 1992-ben ment nyugdíjba. Most is a XI. kerületben él és továbbra is folyamatosan alkot.

Sajtos Gyula rézkarca, C3 (2004), 77×55

– *Őrmezei lakásában beszélgettünk, a művészi pályájának kezdeteiről így emlékezett...*

Seregélyesen születtem 1932-ben, ahol az elemi iskolában tanultam. A közeli Székesfehérváron jártam középiskolába, itt Pallay József és Áron Nagy Lajos festők keze alatt kezdtem rajzolni. A Képzőművészeti Főiskolán a grafikai szakon 1959-ben végeztem. Mestereim voltak: Kmetty János, Raszler Károly, Barcsay Jenő és Ék Sándor. Az aranydiplomámat 2010-ben kaptam meg. Életem során főleg grafikat, festményeket, ex libriseket és bronz plaketteket készítettem. Az etyeki templom freskóinak restaurálását 1986–88-ban Tüske Istvánnal együtt készítettük.

– *Seregélyes a szülőhelye, azon túl mit jelentett még számára?*

Diákkoromban tíz évig voltam egy színjátszó társulat tagja, aminek a díszleteit én festettem. A Domonkos Béla vezette színtársulat országos első helyet nyert el egy versenyen, amiről a Fejér megyei néplap is megemlékezett. Az elemi iskola után a székesfehérvári mezőgazdasági középiskolába kezdtem járni, és a földünkkel állandó kapcsolatban voltunk, műveltük, betakarítottunk. Erről szól Illyés Gyula Megy az eke című rézkarcom.

– *Műveinek mi a fő témája?*

Családom tagjai közül többen is részt vettek az első világháborúban, gyermekként sokat hallottam tőlük a háború borzalmairól. A II. világháborúban a bátyám meghalt, láttam a harcokat, a börgöndi repülőter bombázását, tudtam a hadifoglyok kivégzéséről. Rajzaimban a háború rémségei tűnnek

fel és a béke utáni vágy tükröződik. A grafikai illusztrációim szépirodalmi művekhez kapcsolódnak, városképeimet rézbe metszettem.

– **Milyen kiállításokon szerepeltek alkotásai?**

Számos helyen mutatták be a munkáimat csoportos és egyéni kiállításokon a XI. kerületben és országos szinten is, így a Nemzeti Galériában, szülőhelyemen, Seregélyesen, valamint Szentendrén és Pápán. A Kisgrafika Barátok Körének egyesületi tagja és rendszeres kiállítója vagyok. Néhány fontosabb kiállítás, amelyre szívesen emlékezem:

1970: SZOT-kiállítás, Magyar Nemzeti Galéria; Budapest • XI. kerületi művészek kiállítása, TIT Székház, Budapest;

1975: Mezőgazdaság a képzőművészetben, Mezőgazdasági Múzeum, Budapest;

1979: Bartók 32 Galéria, Budapest;

1996–1997: Kisgrafika Barátok Köre lovas tematikájú vándorkiállításai: Pápa, Celldömölk, Ajka, Velence, Budapest, Szeged.

1998: Magyar történet múzsája, Galéria, Bp.-Budatétény

2001: Csokonai Művelődési Ház, Budapest, XV. kerület • XI. ker. Bocskai Galéria, Budapest.

A Rákospalotai Csokonai Művelődési Házban most őszel is szerepeltem metszeteimmel. Utoljára pedig Szentendrén, a Malomban szerepelek egy munkával a MAOE országos tárlatán.

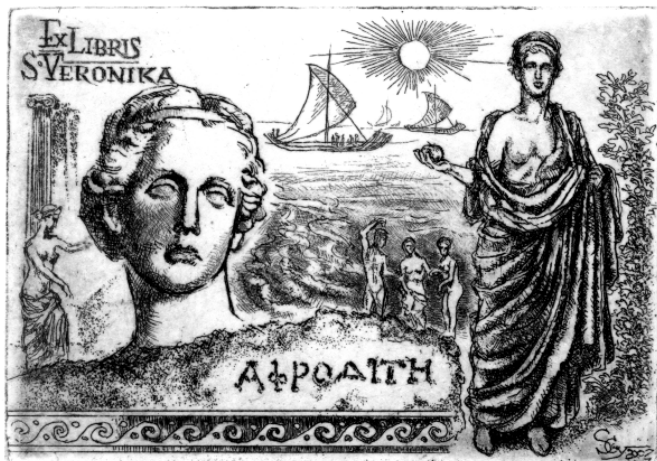
– **Tanítványai közül kik kerültek művészi pályára?**

Kesselyák Rita grafikusművész, Pertl Evetke szobrászművész, Légrády Zsolt festőművész. Földi-Kovács Andrea szerkesztő riporter, aki nemrég ment át a Hír TV-től az M1 csatornához, azt nyilatkozta, hogy én „fertőztem meg az iskolában egy életre a művészetek és az alkotás szenvedélyével”.

– **Közel hatvan éve él a kerületben. Mennyi munka és emlék fűzi ide, ehhez a városrészhez?**

Rengeteg. Egyik első munkatársam voltam az Albertfalvai Hely- és Iskolatörténeti Gyűjteménynek. Itt látható a régi Fő utca – ma Fehérvári út – régi, mára már lebontott kis parasztházainak homlokzati rajza, amit hónapokig készítettem. A Petőfi Sándor Általános Iskolában évtizedekig tartottam rajzsakköröket, rengeteg dekorációs anyag, feliratok, illusztrációk, jelvények kerültek ki a kezeink közül rendezvényekre, ünnepekre és múzeumi bemutatókra. Évekig vezettem a XI. kerületi rajzmunkaközösséget.

– **Melyik volt az első ex librise?**

Sajtos Gyula rézkarca, C3 (2002), 70×98

Az első ex librisek „biankó” módra, név nélkül készültek, részben a háborús emlékek alapján, részben pedig békésebb témákban, mint bélyeggyűjtés vagy a csillagász. Iskolai ünnepek kapcsán is készítettem alkalmi grafikákat.

– **A KBK-val mikor került kapcsolatba?**

Az egyesület által 1996-ban megrendezett lovas témájú vándorkiállításán szerepeltem először közösen a KBK gra-

Sajtos Gyula rézkarca, C3 (2002), 135×95

fikusaival. Azt követően pedig 1998-ban a „Magyar történet múzsája” elnevezésű kiállításra metszettem az Attila kardja, Szent László kőpénzei, az Árva vára, valamint IV. Béla, az országépítő című munkáimat.

Több külföldi pályázaton vettem részt metszeteimmel, így belgrádi, luxemburgi és lengyel kiállítási katalógusokban szerepelnek a munkák. Rézkarcomat a II. Gyula pápa emlékére kiírt olasz pályázaton fogadták el, és került be a katalógusba.

– **Kinek készítette a legtöbb ex librist?**

Dr. Mayer Jósának készített első lapom után jöttek tőle a további megrendelések. Ezek Margó halála után sem szüntek meg, így valóban számára terveztem a legtöbb könyvjegyet.

– **Mit jelentett Dr. Mayer Józseffel ápolt barátsága?**

Sorstársak voltunk. Amikor elvesztette a fiát, majd öt év múlva Margót, Jóska kérésére bronzból öntött, domborműves plaketteken örökítettem meg arcvonásait. Azután Jóskaéhoz hasonlóan feleségem, Vera halála után három évre vesztettem el fiamat, Gyuszit. A gyászunkban átélt fájdalom erősítette meg barátságunkat. Később, amikor megismerte Mártát, újra jöttek a megrendelések. Ekkor rajzoltam azokat a vasúti témájú lapokat, ahol Márta forgalmistaként látható, vagy pedig azt, amelyik az utolsó magyar vasútállomásnak állít emléket Gyimesben.

– *Grafikáin végigfutó vezérfonal az emlékezés, ami a legjellegzetesebben a kettős triptichonban fejeződik ki. Mit tart legfontosabbnak ezekről elmondani?*

A címe: a „Háború és Béke könyve”. Az első hármasság azokat az emlékeket fogja össze, ahogy én láttam a második világháborút. Az égő ház, utcai harc, menekülés, és az égő Liberátor (amerikai repülő) látványa alapján összeállított kompozíciók jelennek meg triptichon szerkezetben. A második hármasság a megszületett béke jelképeit foglalja keletbe. Az első kép már egy békés tornácot ábrázol, azon pedig egy kislányt édesanyjával. A középső mezőben a tűzszerészek munkáját festettem meg, a harmadikon pedig a már említett „Megy az eke” festői megfogalmazása látható. Ezeket tartom a legfontosabb munkáimnak, amelyek kibővítve a festői és grafikai alkotásaimmal teljes életmű-kiállításként 2011-ben szülőhelyemen, Seregélyesen lettek bemutatva.

Ürmös Lóránt

HÍREK

HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KÖNYVSIKER LETT AZ EX LIBRIS ÉS KÉPKULTÚRA C. ALBUM!

Vasné Tóth Kornélia: *Ex libris és képkultúra. Modern magyar ex librisek* (OSZK–Kossuth Kiadó, 2016) c. képes ex libris albuma széles sajtóvisszhangot váltott ki. A folyóiratok közül a Népszabadság (két cikkel, Bárkay Tamás, ill. Trencsényi Zoltán tollából), a Sárréti Híd, a Bogárd és Vidéke, a Dunaújvárosi Hírlap, a Ceglédi Panoráma, a Könyvkultúra Magazin, a Cultura kulturális magazin, a Magyar Grafika, az Új Művészet, a Néző•Pont, a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros egyaránt hosszabb méltató cikkben számolt be a könyvről, ill. a hozzá kötődő bemutatóról és kiállításról. A kötet az Országos Széchényi Könyvtár mellett a Nemzeti Örökség Intézete, a Rézkarcfitness honlapján, Sárbogárd város (a szerző innen származik) honlapján is részletesen bemutatásra került. A szerzővel interjút készített a Kossuth Rádió, ezt 2016. február 28-án a Vasárnap délután c. műsorban és 2016. március 1-jén a Belépő c. műsorban hallhattuk.

A kötet legújabb híreink szerint az Atlantisz Könyvsziget sikerlistáján az előkelő 8. helyre került (Élet és Irodalom, 2016. március 25. sz., 19.). Gratulálunk a sikerlistás pozícióhoz!

Vasné Tóth Kornélia és Ürmös Péter a könyvbemutatón

A kötet megjelenésének komoly külföldi visszhangja is lett. A dán Nordisk Exlibris Tidsskrift 2016/1. számában Klaus Rödel örömmel üdvözli Vasné dr. Tóth Kornélia idén megjelent *Ex libris és képkultúra. Modern magyar ex librisek* c. kötetét, kiemelve, hogy „a szerző az ex libris témájából doktorált és azon kevesek közé tartozik, akik ezen a területen figyelemre méltót alkottak”. Az album rövid bemutatása során a szép nyomdai kivitel mellett – részben a szerzőt idézve – kiemeli a több mint 1000 ex librist tartalmazó kötet témák, tulajdonosok szerinti rendszerezettségét, a magyar vonatkozások közép-pontba helyezését, a könyv kultúrtörténeti jelentőségét. Sokak érdeklődésére tarthatna számot a kötet valamely világnyelvre való átfordítása is, de ez sajnos bizonytalan, pályázati pénzek függvénye. A könyvről és a szerzőről, az OSZK-ban rendezett könyvbemutatóról a háromoldalas cikk fotókat is közöl, emellett az albumból 12 grafika reprodukcióját láthatjuk, köztük Fery Antal, Diskay Lenke, Stettner Béla, Nagy László Lázár alkotását. Szívből gratulálunk a szerzőnek, örömmel véve, hogy a könyv kapcsán a magyar ex libris külföldön is komoly méltatást, figyelmet kapott!

A szerk.

Drahos István fametszete, X2, op. 318 (1960), 75×50

Dr. Arató Antal, aki lapunk egyik szerkesztője is, 2016. március 11-én, a március 15-i ünnepekhez kapcsolódóan, a Pesti Vigadóban Balog Zoltán minisztertől megkapta a *Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozata* kitüntetését. Gratulálunk!

Az Új Ember hetilap 2016. február 21-i számában egy egész oldalas cikket közöl Elmer István tollából Szabó László István mohácsi grafikusról, aki dr. Lenkey István részére is készített grafikákat.

Ugyanezen lapszám megemlékezik Csiby Mihályról is, a megemlékezést Tóth Sándor író, költő írta, aki személyesen ismerte őt.

dr. L. I.

Vincze László grafikus Holló László-díjat kapott. Erről így számol be Arató Antalnak:

1. A Holló László-díjat Ujváry Zoltán professzortól kaptam (aki a Holló László-díj kuratóriumi elnöke), azzal az indoklással, hogy „kiemelkedő művészi munkásságáért és grafikai tevékenységéért”. A díj egy eredeti Holló László tusrajz.

2. Tar Károly költőnek több kötetét illusztráltam, a 2013-ban rendezett „A könyv művészete” kiállításomat ő nyitotta meg a debreceni Benedek Elek Városi Könyvtárban.

3. Én a Sárándi Értéktár tagja vagyok, ebben a minőségben produkálom itt magam, azaz kiállításokat rendezek, fotózdokumentálom falunk hagyományait, értékeit. Nem vagyok alkalmazott, ez önkéntes munka.

Az utolsó jó hírem, hogy megjelent a februári Alföld, benne az én rajzaimmal.

A 2016. májusi klubnapon a KBK köszöntötte Ürmös Péter elnököt 60. születésnapja alkalmából. A beszélgetést és a bemutatást vezette Vasné Tóth Kornélia, aki ez alkalomra összeállította a művész ex libris és alkalmi grafikai alkotásjegyzékét. A kiadvány címe: Ürmös Péter kisgrafikai világa. Részletesebben következő számunkban olvashatnak erről.

Horváth Hermina kisgrafikai gyűjteményéből kiállítást rendezett ez év áprilisában a gödöllői Művészetek Háza. A bemutatott anyagot kiegészítette a KBK archívumának anyagával. Erről részletesebben a következő számunkban számolunk be.

Válogatás dr. Mayer József hagyatékából a sárospataki várban (Sárospatak, Szent Erzsébet út 19.) címmel kamarakiállítás nyílt 2016. május 14-én. A kiállítás júliusig lesz látogatható. (A vár a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma.)

Ajkán a Nagy László Művelődési Központban Baranyi Ferenc grafikáiból rendezett kiállítást tekinthettek meg az érdeklődők 2016. május 13-27 között.

Sajtós Gyula rézkarca, X3, 115×77

LAPSZEMLE

Bookmerk 51. füzet, 2016: Híres orosz (L. Bakst, I. Bilibin stb.) és észak-európai művészek (A. Gallen-Kallela, C. Larsson) ex librisei. Hasonló kompozíciós variációk ex librisre (M. Fingesten, M. Horb, E. Doepler művei). A holland Kaaro Walaardt gyűjtő mintegy tíz éve gyűjti a legjelentősebb kortárs művészek lapjait.

Három grafikus bemutatása (P. Aubert, M. Manojlín, I. Matejev), végezetül válogatás a legfrissebb ex librisekből.

Exlibris Aboensis 2016/1, 93. szám: A címlapon Dürer parafrázisok: Simo Hannula groteszk művészetét külön cikk ismerteti. Ikarosz története ex libriseken, közte Dusan Kallay (1980) és Nagy Árpád lapja. *Exlibris Transsilvanicum I.* címmel Takács Gábor ismerteti az erdélyi tipográfia korai történetét. A gyermekkor ábrázolása és az olimpia kapcsán Brazília az ex libriseken. Melléklet: összeállítás Hannu „Sara” Saraluoto műveiből.

SELCEXPRESS Schweizerischer Exlibris Club, 2016 március, 102. szám: Bartlhaus (Pettenbach) 2016-os programjából: áprilisban vasúti témájú kisgrafikákból nyílt kiállítás. A következő tárlat júniusban tagtársunk, Vermes Júlia ábécésköteteiből lesz, aki e lapban röviden ismerteti mintegy 700 darabos kollekcióját. Cikkek a szürrealizmussal és dadaizmussal kapcsolatban: a mágikus szürrealizmus képviselője, M. Oppenheimer sajátkezű levelei, illetve a 100 esztendő dada, lásd: www.dada100zuerich2016.ch

W. Amrein 86 esztendő. G. Honegger konstruktivista művész 96 éves korában elhunyt. Grass íróról és műveivel kapcsolatos ex librisek: Damó Istvánét is publikálják.

Mitteilungen der Deutschen Exlibris-Gesellschaft 2016/1: 125 éves a németek ex libris társasága. 100 esztendője halt meg M. Reger zeneszerző, akit R. Braungarthoz, számos ex libris könyv írójához, baráti szálak fűztek. Daphné története, a babérfává változott leány a kisgrafikákon. Nevető koponyák az ex libriseken – s e téma irodalmi, ikonográfiai gyökerei. 2016. Újévi üdvözlőlapok és gyárakat, üzemeket ábrázoló grafikák. Egy különleges pár, O. Julius és G. Bierbaum közös ex librisei, akiknek a magyarországi származású M. Ade is rajzolt bájos lapot. A restaurátor tanácsai a kisgrafikák megmentéséhez, megőrzéséhez. A Kisgrafika 2015/2. és 3. számának megemlézése.

Mitteilungen der Österreichischen Exlibris-Gesellschaft 2016/1. április: Az egyesület egyik legidősebb tagja, a 90 esztendő Felicitas Kuhn életművéről áttekintés.

Tartalmas könyvismertetések:

U. Müsch a klosterneuburgi művésznőket ismerteti kötetben (2015), G. Alvaro és G. C. Torre pedig a szabadkőműves jelképeket tekinti át az ex libris-művészetben. Utóbbiban szerepel a magyar származású Houdini (azaz Weisz Erik) szabadulóművész ex librise is.

A „Le Parchemin” című brüsszeli genealógiai folyóiratnak számos ex libris-vonatkozása van. G. Jilovskyról egy mozdonyt ábrázoló ex librise kapcsán. Vonatos ex librisek kiállítása Pettenbachban, ahol június 25-én nyílik Vermes Júlia kiállítása.

Knižní Značka 2015/4: Könyv jelent meg Alena Antonová 85. születésnapjára, a képeiről, grafikáiról. Z. Šima nyomdász 75, míg P. Ptáček litográfus 50 éves, utóbbi elsősorban közlekedési eszközöket örökít meg realista stílusban. A gyűjtők figyelmébe ajánlva: O. Jelen művészete, lásd: www.jeleni.net

A. Brömse látomásos művészetének és J. Kábrt különös világának bemutatása. Emlékezés a híres cseh művészettörténész professzorra, a 2015-ben elhunyt F. Dvořákra, akinek széleskörű munkásságában grafikai érdeklődése is megnyilvánult.

Knižní Značka 2016/1: Izgalmas illusztrációkkal, sajnos német nyelvű összefoglalás híján kaptuk meg az idei első számot. Különösen Eva Hašková szürrealis és René Řebec humoros világa figyelemreméltó. További érdekes lapokból szemelgethetnek: többek között M. Bauer, J. Brázda, J. Bouda, K. Svolínský, N. Černěcová műveiből. Emlékezés F. Tichý születésének és halálának évfordulójára. V. Rusek halála kapcsán életművére és gyógyszerészeti ex librisekről megjelent kiadványaira hívják fel a figyelmet. Gazdag szakirodalmi kínálat.

HAZAI KIADVÁNYOK SZEMLÉJE

KÖTÖDE

Ex libris kiállítás-katalógus, 2015.

Szerkesztette és tervezte

Kiss Daniella, Szabó Andrea

2015. december 15-én a KÖTÖDE csoport, azaz az MKE Művészeti és művészetelméleti szakkollégium egyetemi hallgatóinak ex libris-kiállítása nyílt meg a Hajnóczy utca 5. sz. alatti pince galériában. 11 fő állított ki, s Révész Emese művészettörténész nyitotta meg a sajnos rövid ideig látható tárlatot, mely mégis nagy fontossággal bír, hiszen hallgatói önszerveződés eredménye volt. A hallgatók által készített ex librisek bizakodásra adnak okot a tekintetben, hogy a magyar ex libris-kultúrának jövője is leand. A kiállítást kísérő, limitált példányszámú kis katalógusban minden kiállított ex libris szerepel, amelyek a fiatalok sajátos világképét éppúgy bemutatják, mint törekvésüket arra, hogy az ex libris mintegy – a szó szoros értelmében – pecsétként a grafikai műfajok epigrammája legyen.

„AJÁNDÉK EZ A SZÓ”

Kisgrafikai kiállítás a Magyar Költészet Napja alkalmából a KBK ajkai csoportjának gyűjteményeiből, 2016.

A kiállítás anyagát válogatta és a katalógust összeállította
Krajcsi Tiborné

2016. április 8-án nyílt meg a pápai Jókai Mór Városi Könyvtárban az ajkai ex libris-gyűjtők csoportos kiállítása, Baranyai Ferenc, dr. Boros Edit, Fülöp Irén, Krajcsi Tiborné, Kundermann Jenő, Padné Szabó Mária és Radó Andrásné gyűjteményéből, amelyhez katalógust is kiadtak. A kiadvány a kiállítás 20 tablóját mutatja be, pár színes illusztrációval, végigkalauzolja a magyar irodalom történetén, részint pedig az utolsó két tablóval a keleti művészetet, valamint Krajcsi Tímea haikuit idézve. A kis füzet címlapján Baranyai Ferenc, a hátoldalán Ürmös Péter grafikája látható.

Horváth Hilda

Józsa János fametszete, X2, op. 295, 123×100

KIÁLLÍTÁSI FELHÍVÁS

A Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület az 1956-os forradalom hatvanadik évfordulójának tiszteletére kiállítást rendez 2016 őszén.

A kiállítás címe:

Forradalmak és szabadságharcok Magyarországon. Nemcsak az egyesületünkbe tartozó gyűjtő és grafikus tagtársainktól várjuk ezekben a témákba tartozó kisgrafikai lapokat, hanem a felhívás nyitott minden grafikus számára, akik az alábbi kiállítási feltételeket elfogadják. A beérkezett műveket az egyesület művészeiből álló zsűri bírálja el. Árszűrés nem történik, minden mű magántulajdonként, értékmeghatározás nélkül szerepel.

A tárlatra szánt lapokat ajánlott postai küldeményként 2016. augusztus 15-ig kérjük beküldeni az következő címre: Ürmös Péter 1114 Budapest, Fadrusz u. 26/A

A borítékra kérjük ráírni: KBK – őszi kiállítás; valamint kérjük feltüntetni: „Nem összehajítani”.

A kiállításon való részvétel feltételei elolvashatóak a Kisgrafika 2016/1-es számában a 13. oldalon.

6. EX-LIBRIS KONGRESSZUS, VOLOGDA (OROSZORSZÁG)

2016. augusztus 22-27 között

Az előzetes program a FISAE honlapján: www.fisae.org
További részletek: <http://ru-nse.ru> E-mail: rus.nse@gmail.com

A városról: 1147-ben történt alapítása óta a város a Vologdai Körzet közigazgatási, kulturális és tudományos központja. Gazdag történelmi hagyományai vannak. A legnagyobb orosz város, ahol a kőépületek mellett fából készült épületek vannak csodálatos harmóniában. Lakosainak száma több mint 300 000 fő. Moszkvától 460 kilométerre van.

P. L.

SUMMARY

Péter Ürmös: A Launch of the Book "Ex-Libris and the Culture of Images. Modern Hungarian Bookplates"

An illustrated book containing 1054 bookplates chosen from the collection of the Hungarian national library was edited by research associate Dr. Kornélia Tóth Vas. The illustrations are arranged in 14 thematic groups. The album has been published jointly by the National Széchényi Library and Kossuth Publishing Company. Collectors are featured by their professions and by their collection interests. The presentation of the book on 24th February 2016 was connected with a small exhibition displaying 150 items.

Dr. Kornélia Tóth Vas: An Ex-Libris Book Launch Party and an Exhibition – Through the Eyes of the Author

The editor of the above book has been cataloguing the collection of ca. 34 000 bookplates at the National Library since 2008. In this authorial confession she sheds light on the birth and the long preparatory period of this publication. The aims and the structuring of this amply introduced and thoroughly indexed book is elucidated. The author's favourite plates of literary and historical concern are also emphasized.

Dr. Kornélia Tóth Vas: István Szigeti (1906-1981) in the Famous Collectors' Bookplates Series at the National Széchényi Library

An anniversary of numismatist István Szigeti's birth is commemorated this year. As a foreign trade clerk, he was a professional exporter and a private collector of medals. He published books on the history and the diversity of coins. He also created an enormous collection of ex-libris numbering ca. sixty thousand plates. Approx. 70 works were commissioned to his name. In addition to bookplates referring to his special field "ex numismaticis", he commissioned various other themes, e.g. portraits in memoriam, ex libris eroticis, ex vinis: prosit etc.

Péter Ürmös: Saluting Fellow Artists Teaching at Schools

The article meditates on some possibilities and certain difficulties connecting the drawing class and ex libris design. Problems of curricular restrictions, limits in material and technical conditions are described. Heroic efforts by three artists as schoolteachers are briefly introduced, namely, those of Tamás Havasi, András Réti and the late András Péter Varga.

Lóránt Ürmös: The Two Triptychs of "The Book of War and Peace". A Conversation With Gyula Sajtos, Graphic Artist (Artists as Teachers Series, 1.)

The artist hails from Seregélyes (County Fejér), but he has lived most of his life in Budapest. He retired from a primary school in Albertfalva (11th district of Budapest) after decades of teaching there. The motifs of agriculture and those of war reminiscences, group exhibitions and outstanding disciples are talked about in the interview. The artist's activities concerning ex-libris, his relations to our society KBK, and his friendship with the notable collector József Mayer are brought into focus.

News, Press Review

A Kisgrafika Barátok Köre Egyesület
internetes honlapja:
www.kisgrafika.hu

AUSZUG

Für der Verzeigung des Buches, Dr. Kornélia Tóth Vasné: Ex libris und Bildkultur, moderne Exlibris von Peter Ürmös

Es entscheidet ein, mit 1054 moderne und ungarische mit Bilder illustrierte Album mit der Bearbeitung die Autorin Dr. Kornélia Tóth Vasné – sie ist eine wissenschaftliche Kollegin des Landesbibliothek Széchényi – in gemeinsame Ausgabe des Landesbibliothek Széchényi und des Verlages Kossuth. Die Buchvorstellung wurde am 24. Februar 2016. in der Landesbibliothek Széchényi mit einer Ausstellung zusammen veranstaltet

Dr. Kornélia Tóth Vasné: Vorzeigung und Ausstellung – durch die Augen der Autorin.

Die Autorin lässt selbst von dem Band Bildkultur auf, von dessen Geburt, von der riesigen Hintergrund der Arbeit, von Ziele, von dem fertig gestellten kulturgeschichtlichen Lesebuch sein Struktur und Thematik. Sie betont ihren liebsten Blätter und Graphiker, macht uns aufmerksam auf der Ausstellung, die durch das Buch entstanden ist.

Dr. Kornélia Tóth Vasné: Buchzeichnen der berühmten Sammler in der Landesbibliothek Széchényi

Der Medaille Exporteur, Numismatiker István Szigeti wurde vor 100 Jahren geboren. Er erstellte auch einer, aus 60 Tausende Stück Ex Libris stehende Sammlung zu, in sie ca. 70 Stücke, auf seinem Name lautende Blätter.

Neben dem öfters vorkommenden Thema Ex Numismaticis bestellte er zahlreichen Sex-Libris, Ex Libris Eroticis und Winis-Prosit Blätter auch.

Péter Ürmös: Begrüßung die Kunstlehrer-Kollegen

In diesem Artikel – Bildungsplan und Buchzeichenkunst ist am wichtigsten, wie man die Buchzeichenkunst in den Lehrplan reinpassen kann? Was für technische Realisierungen es gibt? Von Graphikerden Kunstlehrer-kollegen werden Tamás Havasi, András Réti, András Péter Varga kurz vorgestellt.

Lóránt Ürmös: Das Buch „Des Kriegs und des Friedens“. Gespräch mit Gyula Sajtos, Graphikerkünstler (Kunstlehrers 1.)

Gyula Sajtos – in Seregélyes geboren – spricht in diesen Interview von seiner Abstammung, von Thematik seinen Werke, von den Ausstellungen und von seinem Schüler.

Betont können wir über seiner Ex Libris Tätigkeit, über seiner Beziehung zu der Freundeskreis für Kleingraphik und über seiner Freundschaft zum Josef Mayer Lesen.

Nachrichten, Presseschau

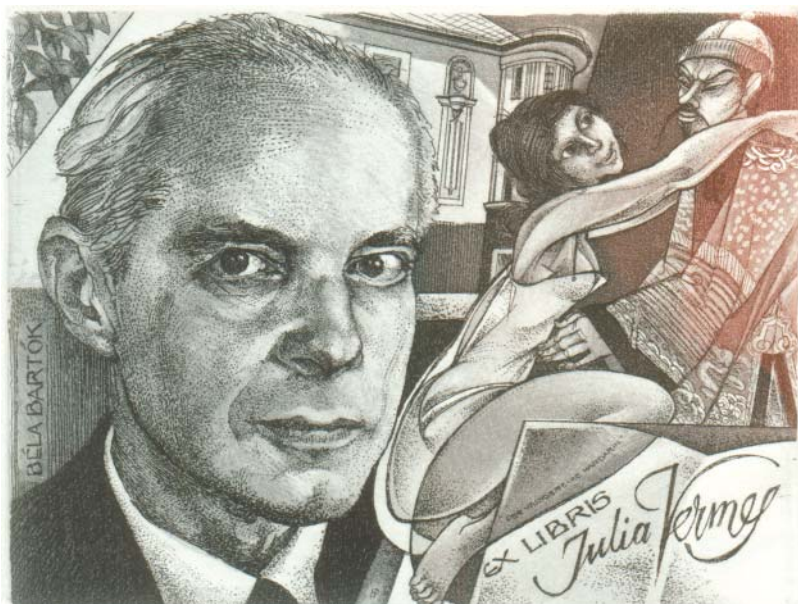
Johannes Juhansoo(észti) fametszete, X2, 50×80

Diskay Lenke - Leo Arras, XI-2, op. 248 (1976), 73×100

Kósa Bálint fametszete, X2, 65×80

Hedvig Pauwels (belga) rézkarca, C3/C5, op. 572 (1997), 80×105

Fery Antal grafikája, P1/2 (1939), 65×70

Kaveczky Zoltán rézkarca, C3, op. 32 (1961), 55×110

Haranghy Jenő grafikája,
P1 (1930), 77×59